

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Freud & Co in de psychiatrie

Tussen Spitstechnologie
en Ontwikkelingshulp

Dokter Mark Kinet
Hoofdgeneesheer Kliniek St-Jozef Pittem

www.sintjozefpittem.be

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Inhoud lezing

1. Inleiding: psychoanalytisch?
2. Freud klassiek: enkele verschillen
 3. Ambulant vs residentieel
 4. Postfreudianen
 5. 'Aspecifieke' factoren
 6. Lacaniaanse kadertheorie
7. Integratie psychoanalyse en psychiatrie

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

1. Psychoanalytisch?

- Stereotypie van de eindeloze kuur op de sofa
 - De zwijgzame psychoanalyticus
 - Zogezegd voor ingebeelde zieken
 - Vrije associatie, gelijkzwevende aandacht, neutraliteit, abstinentie
- Overdrachtsliefde en –aanhankelijkheid krijgt speciale behandeling en leidt tot inzicht

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Psychoanalytisch Actueel

- fysica na Newton, psychoanalyse na Freud
- ontwikkelingen in de breedte en in de diepte
 - klinische actieradius uitgebreid
 - interpretatie, steun, relatie, mentalisatie
- exit 'hooghartige onwetenschappelijkheid'
(Kandel)
- geen aanspraak meer op therapeutisch
monopolie

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Op- en neergang

- Hoogdagen van de psychoanalyse
 - Dè behandeling in de psychiatrie
- Bettelheim: *'Just as the curing of body illnesses was that of medicine'*
- Opkomst van psychofarmaca en gedragstherapie
- Meetbaar en symptoomgericht

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Enkele mythes

- Vrije wil? (Copernicus, Darwin)
- Gezond verstand? (Descartes)
- Optimisme? ('Juist voorschrift')
- Normaliteit? ('50 ways to leave your lover')
- Wetenschappelijkheid? (Westen)
- Bewustzijn? (moderne psychologie)

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Bewustzijn vs 'moderne' onbewuste

- BWZ overschat cf persverantwoordelijke
 - BWZ serieel en OBW parallel
 - BWZ 7 eenheden informatie (telefoonnr)
 - OBW meer dan 200000x meer
- Rationalisatie achteraf cf Hume en Bion

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Wat is 'psychoanalytisch'?

- Onbewuste: tegen beter weten/bedoelingen
 - Ethisch gericht op uniek subject
 - Techniek aangepast aan patiënt
- 'Beter worden van waarheid' (Michel Thys)
 - Waar vs Juist (Matisse)
 - Onderzoeksmethode
- Doorleefd inzicht in/via overdrachtsrelatie

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Come-back

'Mentalization based treatment'

Bateman en Fonagy (1999, 2000, 2001)

Am. Psychiatric Ass. Practice Guidelines
Treatment of Choice voor Borderline (2001)

Gevolg: **Santo Subito!**

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

2. Freud klassiek: enkele verschillen

- psychisch vs lichamelijk lijden
- medisch vs psychoanalytisch symptoom
- natuurlijke vs psychische oorzakelijkheid
 - nood aan integratie
- ambulant vs (semi)residentieel
 - evacuatie vs mentalisatie
 - van kind naar baby

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Psychisch vs lichamelijk

- Psychisch lijden onzichtbaar
- Moeilijk meetbaar/objectiveerbaar
- Proberen te verbergen ipv laten verzorgen
 - Geloof en ongeloof
- Kliniek van de *blik* vs het oor
- Onderzoeken en ondervinden

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Medisch vs psychoanalytisch

-Medisch: ziektekenen, voorschrift/formule, weten en meten, patiënt als object/lijdend voorwerp, onverantwoordelijk en passief

-Psychoanalytisch: onwillekeurig, zich herhalend, poging zelfgenezing, onbegrepen, verlies en winst, gericht aan de Ander, patiënt als subject, verantwoordelijk en actief

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Natuurlijke vs psychische oorzakelijkheid

- algemene (griep) vs particuliere (fobie)
wetmatigheden
- meetbare vs voelbare wetmatigheden
 - (chrono)logisch vs psychologisch
- nachträglichkeit, après-coup, posterioriteit

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Noodzakelijke integratie

- Geesteswetenschap vs natuurwetenschap
 - Nature vs nurture
 - Mind vs brain
- Medisch model vs psychotherapeutisch model
 - Interventie vs presentie
- Spitstechnologie en ontwikkelingshulp

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Freud klassiek

- *Kind* in de patiënt
- Innerlijk conflict
- Constantie: goed en kwaad/slecht
- Samenhangende identiteit
 - Remming
 - Mentalisatie

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Na Freud

- Baby* in de patiënt
 - Defect
 - Inconstantie
- Onsamenhangende identiteit
 - Ontremming
 - Evacuatie

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

3. Ambulant vs residentieel

- Nog goed functioneren vs zich niet (meer) kunnen 'houden'
- Niet (meer) te verbergen/verdringen
- Momenteel (ziekte, crisis) of habitueel (persoonlijkheidsstoornis) afhankelijk van de Ander
 - Evacueren vs mentaliseren

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Cijfergegevens

- complexiteit diagnose en oorzakelijkheid
- 38-56% co-morbiditeit bij 'mentale stoornissen'
 - 60 % van de gehospitaliseerden
persoonlijkheidsstoornis
- Persoonlijkheidsstoornissen 15-20 % van de
bevolking

*Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie*

***'Psychiatric institutions exist
for people who cannot contain
themselves'***

Robert Hinshelwood (1987)

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

4. Postfreudianen

- Psychoanalytisch Klein en Bion
 - Parentaal Winnicott
- Ontwikkelingspsychologisch onderzoek
 - Infant Research
 - Integratie Fonagy

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Melanie Klein

- Langdurig/hoogfrequent (rand)psychotische kinderen
 - De ernst van het spel en speltherapie
 - Doodsdrift en destructie
 - Sadisme en primitieve moraliteit
 - Hell's Angel
 - Drift, object en fantasie en drift
 - Hieronymus Bosch

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Wilfred Bion

- Langdurig/hoogfrequent (rand)psychotische volwassenen
 - Groepsdynamiek
 - Theorie van psychose (betascreen)
- Theorie van denken (van protomentale tot calculus)
- Theorie van de techniek (in O zijn)

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Donald Winnicott

- Als pediater met moeders en baby's
 - Absolute afhankelijkheid
 - Transitionele ruimte/objecten
 - Holding/facilitating environment
 - Primary maternal preoccupation
 - Gebruik van het object

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Buiten de sessie: onderzoek

- individuatie-separatie (Mahler)
- anaclitische depressie (Spitz)
- gehechtheid (Bowlby)
- ontwikkelingspsychologie (Stern, Emde)

...

Kliniek St. - Jozef ^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Peter Fonagy

- Evacuatie* = op allerlei (on)mogelijke manieren proberen ondraaglijke inhouden kwijt te raken (bijv. middelenmisbruik, automutilatie, fugue, T.S., divers blind/impulsief ageergedrag)
- Mentalisatie* = vermogen bij ondraaglijke inhouden stil te staan, erover te denken, ze te symboliseren/communiceren etc en voldoende gedifferentieerde voorstelling psyche.

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Paul Verhaeghe

- Aktueel*pathologie = fenomenen
 - Symbolische hypotrofie
- Diffuse/'stomme' ontregeling tgv drift en trauma
 - Therapie = Subjectamplificatie (constructie)

- Psychopathologie* = symptomen
 - Symbolische hypertrofie
 - Talige formatie/rebus
- Therapie = Interpretatie (re-/deconstructie)

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

5. 'Aspecifieke' factoren

- *'The big four'* (Hubble 1999)
- 45% tgv steun, relatie, empathie,
geloof/overdracht
- Moeder-kindrelatie
- Baby in de patiënt

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Oertijd van het mensenkind

- 'Schmerz' (Freud)
 - Kreet als primitieve evacuatie
 - Het ant-woord van de grote Ander
 - Specifieke actie
 - Drift/trauma ge(re)medieerd
- Spiegeling: veilige gehechtheid (kleine ander)
- Markering: geschiedschrijving (grote Ander)
 - Verknoping

Kliniek St. - Jozef ^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Filogenetische oertijd

- Overgang krijt-tertiair exit landsauriërs
 - Dampkring protectief
- Metafoor op de wereld gevallen (Hertmans)
- Monoliet '2001: a space Odyssey' (Kubrick)
 - 'De ziekte die mens heet' (Camon)
- De mens als '*maladie mentale*' (Lacan)

Kliniek St. - Jozef vzw
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Ontogenetische oertijd

- *'There is no such thing as a baby'*
- *In-fans*, fysiologische immaturiteit en *'primary maternal preoccupation'* (Winnicott)
- Babyvelletje en intensieve zorgen (Actie!)
- Absolute hulpeloosheid en afhankelijkheid

Kliniek St. - Jozef vzw
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Dampkring is protectief

Stimulusbarrière (Freud, Bion)

Moi-peau/arrière-mère (Anzieu)

*Protective blanket of imagination and
symbolisation* (Grotstein)

VS

Nameless dread (Bion)

Threat of annihilation (Kohut),

Unthinkable anxiety (Winnicott) etc

Kliniek St. - Jozef ^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Gehechtheid/mentalيسatie

1/3 bevolking onveilig gehecht

Wederzijdse correlatie mentalيسatie

Risicofactor Nr 1 psychopathologie

Sensitiviteit (Bowlby), emotionele beschikbaarheid

(Mahler, Emde), holding-molding (Winnicott), containment

(Bion), affect attunement (Stern), contingentie

(Greenspan), mirroring (Kohut)

Kliniek St. - Jozef vzw
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Neergeslagen in procedureel geheugen

- Neurobiologie en neuropsychoanalyse (Solms 2000)
 - Expliciet/biografisch vs impliciet/procedureel
 - Geen herinnering maar (inter)actie en herhaling
 - Enactment, 'total transference'* (Klein)

Modelscènes (Kohut), innerlijke werkmodellen (Bowlby), schema's van samenzijn (Stern), core conflictual relationship theme (Luborsky), self-other-affect triads (Kernberg), ideo-affectieve structuren (Tomkins)

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Overdracht en tegenoverdracht

- Moeder/therapeut als vertaalmachine
- Constructief (itt destructief/reconstructief) gebruik van de tegenoverdracht
 - Kader en professionele rol
 - (Neiging tot) re-ageren van de therapeut
- Wordt opgenomen in het expliciet geheugen
- Gepromoveerd tot analyseerbaar symptoom

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Bijdrage gehechtheid/mentaliseratie

- Drift- en affectregulatie
- Zelf- en objectconstantie
 - Narcistische regulatie
 - Borderline vs E.R.S.
 - Identiteitsontwikkeling
- Gender en seksuele oriëntatie

Kliniek St. - Jozef ^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

6. Lacaniaanse kadertheorie

-R.S.I.

- Ethologie/biologie vs antropologische differentie
- Niet gradueel: de sprong/'missing link' van de taal
- Denaturatie, disharmonie en '*condition humaine*'
 - Complex gesuperponeerd op instinct
 - De mens als verlangen(d)

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Symbolische

- De wet/conventie van de taal
- Het Neen/de Naam van de Vader
- Verbiedt kind aan moeder, moeder aan kind
- Denaturatie en polymorfe pervertering
 - Betekenaar en context
 - Psychische oorzakelijkheid

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Reële

- Ding (an sich ist ein Unbekanntes) (Kant)
- Door de intrede in de taal gedood/geboren
 - Energetisch-materiële ($E = mc^2$)
 - Genen (genexpressie)
 - Oud: drift, modern: affect
- Structureel en accidenteel trauma
- Niet symboliseerbaar en 'drijft' ons

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Imaginaire

- Beeld, spiegel en imago
- Basisveiligheid, gehechtheid
- Zelf- en narcistische regulatie
- Rol in baltsgedrag/verleiding
- Ethologisch register
- Maar illusie, gezichtsbedrog, mis-kenning

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

7. Integratie psychoanalyse en psychiatrie

- psychiatrie (incl farmacotherapie) = kader/mogelijkheidsvoorwaarde
- evoluerende nood aan zorg en holding
- zo weinig mogelijk, zo veel als nodig
- milieutherapie: K.P. en M.B.T.

Kliniek St. - Jozef ^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

K.P. en M.B.T.

- Veiligheid
- Nursing/nurturing cf moeder-kind
 - Holding en containment
 - Empathie en attunement
 - Regels, grenzen, structuur
- God/Duivel Baby: engel en terrorist

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Mentalisation Based Treatment

- Psychoanalytisch evidence-based
- Denken en voelen ipv (uit)ageren
- Cognitief reflectief functioneren (T.O.M.)
- Emotioneel reflectief functioneren (Green, Marty, Bion)
- Actieve, steunende, vertalende therapeut die zich als ontwikkelingsobject laat gebruiken

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

'Elle pense, donc je suis'

Gaston Cluckers (2005)

- als en slechts als over mij wordt gedacht als denker besta ik als denker
- het bouwen van een viool
- mentale voeding

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Klinische psychotherapie

- Doorleefd inzicht
- Doorheen herhaling 'live on stage'
- Psychodynamiek en psychogenese
 - Interpretatie
- Psychoanalyse individueel en in de groep

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

'No breast, therefore a thought'

Wilfred Bion, 1962

- niet volmaakt maar goed genoeg
- ook 'slecht' genoeg: hardheid, hapering,
misverstand en tekort
- *'tough love'*

Kliniek St. - Jozef ^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Total transference situation

- Enactment, live on stage
- Gehechtheid en objectrelaties
- Fantasme
- Via regia = spel, ageren, groep, milieu als veruitwendiging innerlijke/infantiele wereld
- Betekenaars in context levensgeschiedenis en overdracht

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Verdere info

www.vvpt.be

www.sintjozefpittem.be

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Reeks '**Psychoanalytisch Actueel**' o.a. '**Mentalisatie**' (2005), '**Tussen ruis en storingen**' (2007)

Freud & Co in de psychiatrie (2006)

**De Wetenschap van de Liefde
en de Kunst van de Computeranalyse (2008)**

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Hartelijk dank
Voor uw aandacht